Published by TSU Press | DOI: [https://doi.org/10.62119/sjn.27.2026.12251]
© New Books, 2026 | ISSN 1512-2514 (print) | E-ISSN 2346-772X (online)
This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/
Sjani 27 (2026), [pp. 338-343]
sjani.ge

Received [1 May, 2026] | Accepted [1, July, 2026] | Published online [3 November]

ქართული ლიტერატურის გზამკვლევი
Handbook of Georgian Literature
Edited by Irma Ratiani
რედაქტორი: ირმა რატიანი
გამომცემლობა: Brill, 2025

„ქართული ლიტერატურის გზამკვლევი“, რომლის რედაქტორიც ირმა რატიანია და გამოცემულია Brill-ის მიერ 2025 წელს, ქართული ლიტერატურათმცოდნეობის მნიშვნელოვანი მიღწევაა. ქართველი მკვლევრების გაერთიანებით, წიგნი გვთავაზობს ქართული ლიტერატურის ყოვლისმომცველ მიმოხილვას მისი ადრეული პერიოდიდან თანამედროვეობამდე. გზამკვლევი ასახავს ლიტერატურული ევოლუციის ძირითად ეტაპებს. ამავდროულად, მასში ქართულ ლიტერატურა უფრო ფართო ევროპულ და გლობალურ კულტურულ კონტექსტშია განთავსებული.

წიგნის ერთ-ერთი მთავარი ძლიერი მხარეა მოძველებული საბჭოთა ეპოქის ინტერპრეტაციული ჩარჩოების გადახედვა და ქართულ და ევროპულ ლიტერატურულ ტრადიციებს შორის ღრმა ისტორიული კავშირების აქცენტირება. ავტორები გვთავაზობენ როგორც ფართო ისტორიულ მიმოხილვებს, ასევე მნიშვნელოვანი ავტორების, მიმდინარეობებისა და ტექსტების დეტალურ ანალიზს, რითაც წარმოადგენენ ქართულ ლიტერატურას, როგორც მსოფლიო ლიტერატურული ისტორიის განუყოფელ ნაწილს და არა როგორც იზოლირებულ ეროვნულ ფენომენს.

წიგნი განსაკუთრებით ღირებულია უცხოელი მკითხველებისთვის, რადგან ის ინგლისურენოვანი აკადემიური საზოგადოებისთვის ხელმისაწვ-

დომს ხდის მდიდარ და ნაკლებად ცნობილ ლიტერატურულ ტრადიციას. ისტორიული და თეორიული სიღრმისა და კულტურული კონტექსტუალიზაციის დაბალანსებული კომბინაცია მას შეუცვლელ საცნობარო ნაშრომად აქცევს შედარებითი ლიტერატურისა და ქართველოლოგიის მეცნიერებისა და სტუდენტებისთვის. როგორც Brill-ის მიერ გამოცემული პირველი ყოვლისმომცველი სახელმძღვანელო, ის მნიშვნელოვნად ზრდის ქართული ლიტერატურული კულტურის გლობალურ ხილვადობას და ქმნის მყარ საფუძველს ამ სფეროში მომავალი კვლევებისთვის.

მკვლევარები მოიცავენ სხვადასხვა პერიოდსა და თემას, შუა საუკუნეების ქართული ლიტერატურიდან და რუსთაველოლოგიიდან დაწყებული, რომანტიზმით, რეალიზმით, მოდერნიზმით, სიმბოლიზმით, საბჭოთა ლიტერატურით, პოსტსაბჭოთა ლიტერატურით, საბავშვო ლიტერატურით, ლიტერატურული თეორიითა და შედარებითი ლიტერატურული კვლევებით დამთავრებული. წიგნის ერთ-ერთი ძლიერი მხარეა ავტორთა მრავალფეროვნება, რადგან ის აერთიანებს ქართული ლიტერატურათმცოდნეობის რამდენიმე თაობის გამოცდილებას.

მიშელ ფუკო
დიდი უცხოელი: ლიტერატურის შესახებ / წერის ვალდებულება: ინტერვიუ
მთარგმნელი: ვალერი ოთხოზორია
გამომცემლობა: Carpe Diem, 2025

„დიდი უცხოელი“ მიშელ ფუკოს სიკვდილის შემდეგ გამოცემული ინტერვიუების, რადიოგადაცემებისა და ლექციების კრებულია, სადაც ფილოსოფოსი ლიტერატურაზე საუბრობს. ის ავლენს არაერთგვაროვან დამოკიდებულებას ისეთი მწერლების მიმართ, როგორებიც არიან უილიამ ფოლკნერი, შექსპირი, სერვანტესი და ანტონენ არტო; თუ როგორ უკავშირდება ლიტერატურა მისთვის მნიშვნელოვან თემებს: სიგიჟეს, ენასა და სურვილს. წიგნის სათაური აღებულია 1975 წლის ინტერვიუდან, რომელშიც ფუკო განიხილავს გაუცხოებას, რომელსაც განიცდის ფრანგი მკითხველი უცხოური ლიტერატურის, კერძოდ, ამერიკელი რომანისტების კითხვისას. წიგნი იკვლევს ლიტერატურული ენის „სხვაობას“ და ტრანსფორმაციულ ძალას. მასში გაანალიზებულია კლასიკოსი ავტორები და მათი ტექსტები — შექსპირის „მეფე ლირი“ და სერვანტესის „დონ კიხოტი“. ასევე, ფუკო იკვლევს იმ ავტორების „ბიბლიოთეკას“, რომლებმაც ჩამოაყალიბეს მისი აზროვნება, მათ შორის მარკიზ დე სადის, დენი დიდროს და ანტონენ არტოს.

ფუკო ცნობილი იყო ტრადიციული, ვიწრო აკადემიური ჩარჩოების მიღმა მოქმედებით. ორთოდოქსული მარქსისტული ან კლასიკური ფილოსოფიური ჩარჩოების დაცვის ნაცვლად, ის ისტორიას იდეების საცავად მიიჩნევდა. ტრადიციული დისციპლინური ტრადიციების საზღვრებს მიღმა გასვლით, მან შეისწავლა, თუ როგორ ქმნიან და აკანონებენ თანამედროვე საზოგადოებები დანაშაულის, სექსუალური გადახრებისა და სიგიჟის კონცეფციებს.

მიშელ ფუკო წერას ტრანსფორმაციულ და ექსპერიმენტულ პრაქტიკად მიიჩნევდა და არა უბრალოდ უკვე ჩამოყალიბებული იდეების გადმოცემის გზად. ფუკოსთვის „წერის ვალდებულება“ იყო პიროვნული და ინტელექტუალური აუცილებლობა, რომელიც თვითაღმოჩენით იყო განპირობებული. ეს კი საშუალებას აძლევდა, შეეცვალა თავისი პერსპექტივა. ფუკო აცხადებდა, რომ მისი წიგნები იყო „გამოცდილებები“, რომლებიც ცვლიდა მის ვინაობას. ის ამტკიცებდა, რომ თუ მან უკვე იცოდა, რა უნდა ეფიქრა წერამდე, მას არასდროს ექნებოდა დაწყების გამბედაობა.

ნუგზარ მუზაშვილი
ხმა იდუმალი (ლიტერატურული წერილები)
გამომცემლობა: პეგასი, 2026

ნუგზარ მუზაშვილის „ხმა იდუმალი (ლიტერატურული წერილები)“ არის პერიოდულ გამოცემებში გაფანტული ავტორის ვრცელი შემოქმედებისა და წერილების კრებული. წიგნი წარმოადგენს ლიტერატურულ ნარატივს, სადაც გაერთიანებულია ავტორის რეფლექსიები და კრიტიკული ხედვები სხვადასხვა ლიტერატურულ ტექსტზე. „ნუგზარ მუზაშვილის შემოქმედება აერთიანებს ფილოსოფიას, ლიტერატურათმცოდნეობასა და კულტუროლოგიას, რითიც ქმნის უნიკალურ ინტერდისციპლინურ მიდგომას. მისი იდეების ცენტრშია დიალოგიზმის კონცეფცია: შემეცნება და ყოფიერება გააზრებულია როგორც „ჩვენისა“ (საქართველოს) და „მათის“ (დასავლეთის) ურთიერთქმედება, სადაც დიალოგი გულისხმობს ჰუმანიტარული ცოდნის ფუნდამენტური პრინციპების გააზრებას.

წინამდებარე კრებული მხოლოდ პირველი მცდელობაა, რომ თავი მოვუყაროთ ნუგზარ მუზაშვილის პერიოდულ გამოცემებში გაფანტულ ვრცელ შემოქმედებას. წიგნში შესულია ისეთი წერილებიც, რომლებიც მისი მეგობრების პირად არქივებში ინახებოდა და დღემდე არასოდეს გამოქვეყნებულა.“ (გიორგი კაკაბაძე)

ქეთი ჩართოლანი
ქართული უტოპია / საბჭოთა სამეცნიერო ფანტასტიკური მწერლობა
გამომცემლობა: საბჭოთა წარსულის კვლევის ლაბორატორია, 2026

სამეცნიერო ფანტასტიკის ჟანრი ქართულ მწერლობაში საბჭოთა რეჟიმის პერიოდში გამოჩნდა და მჭიდროდ დაუკავშირდა სოცრეალისტურ ლიტერატურას. სწორედ ეს გარემოება აქცევს ქართულ სამეცნიერო ფანტასტიკურ რომანებსა და მოთხრობებს ღირებულ ისტორიულ წყაროდ, რადგან მათი მეშვეობით ქვეყნის უახლოეს წარსულს უნიკალური პერსპექტივიდან შეგვიძლია შევავლოთ თვალი.

საბჭოთა პერიოდის ქართული სამეცნიერო ფანტასტიკა წერს ალტერნატიულ ისტორიას, რომლის თანახმადაც საქართველოს ნათელი (თუმცა კი კომუნისტური) მომავლის გარდაუვალობა მისი გმირული წარსულით განისაზღვრება. ამ ნაწარმოებებში დახატულ ყველაზე შორეულ მომავალშიც კი ქართველი გმირი საკუთრივ ქართულ ეროვნულ თვისებებს ინარჩუნებს, რაც იმ ერის ერთგვარ კოლექტიურ თერაპიად შეიძლება განვიხილოთ, რომელიც სამოცდაათი წლის განმავლობაში ეროვნული იდენტობის დაკარგვის საფრთხის პირას იდგა.

ოსვალდ შპენგლერი
დასავლეთის დაისი (ნაწილი I)
მთარგმნელი: დავით ცომაია
გამომცემლობა: აქტი, 2025

ოსვალდ შპენგლერის „დასავლეთის დაისი“ ისტორიის ფილოსოფიის ერთ-ერთი ყველაზე გავლენიანი ნაშრომია XX საუკუნეში. ავტორი ამტკიცებს, რომ ცივილიზაციებს აქვთ სიცოცხლის ციკლი – დაბადება, ზრდა, აყვავება და გარდაუვალი დაღუპვა. შპენგლერი დასავლურ კულტურას განიხილავს როგორც ისტორიულ ორგანიზმს, რომელიც უკვე გადადის „ცივილიზაციის“ ფაზაში, სადაც შემოქმედებითი ენერგია იკლებს და ტექნიკურ-პრაგმატული აზროვნება დომინირებს. იგი ისტორიის ციკლურ ხედვას გვთავაზობს: თითოეული კულტურა – ეგვიპტური, ბაბილონური, ინდური, ჩინური, ანტიკური თუ დასავლური – ვითარდება საკუთარი შინაგანი კანონებით და საბოლოოდ ქრება, რომ ადგილი დაუთმოს ახალს. პირველ წიგნში შპენგლერი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს კულტურისა და ცივილიზაციის განსხვავებას: კულტურა არის სიცოცხლის სულიერი აღმავლობა, ხოლო ცივილიზაცია – მისი დასასრულის ნიშნული. დასავლეთის მომავალი მას წარმოუდგენია როგორც გარდაუვალი დაცემა, სადაც ტექნიკა, მატერიალიზმი და ძალაუფლების

პოლიტიკა ჩაანაცვლებს შემოქმედებით სულიერებას. წიგნში მოცემული ისტორიულ-ფილოსოფიური მსჯელობა მიმდინარეობს სხვადასხვა სამეცნიერო, ეთნოგრაფიული და სახელოვნებო დისციპლინის ჩარჩოებში.

დევიდ დამროში
ლიტერატურების შედარება
David Damrosch
Comparing the Literatures
გამომცემლობა: Princeton University Press, 2022

დევიდ დამროშის „ლიტერატურების შედარება: ლიტერატურული კვლევები გლობალურ ეპოქაში“ შედარებითი ლიტერატურისა და მსოფლიო ლიტერატურის კვლევებში ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ბოლოდროინდელი ნაშრომია. წიგნი იკვლევს, თუ როგორ უნდა უპასუხოს ლიტერატურათმცოდნეობამ გლობალიზაციას, ტრანსნაციონალურ კულტურულ გაცვლას და ტექსტების მზარდ ცირკულაციას თარგმანის გზით. დამროში ამტკიცებს, რომ შედარებითი ლიტერატურა განიცდის პარადიგმის მნიშვნელოვან ცვლილებას, რაც მოითხოვს, რომ მეცნიერებმა გადახედონ შედარების საფუძვლებს. ეროვნულ ლიტერატურულ ტრადიციებზე უარის თქმის ნაცვლად, ის გვთავაზობს კულტურული ურთიერთქმედების უფრო ფართო გლობალურ ქსელებში მოთავსებას. ინტელექტუალური ისტორიის, მეთოდოლოგიური რეფლექსიისა და პრაქტიკული მაგალითების გაერთიანებით, წიგნი გვთავაზობს შედარებითი ლიტერატურის კვლევების მომავლისთვის მიმზიდველ გზამკვლევს. ის განსაკუთრებით ღირებულია მსოფლიო ლიტერატურით, პოსტკოლონიური კვლევებით და კულტურათაშორისი ლიტერატურული ანალიზით დაინტერესებული მკვლევრებისთვის.

ჯონ ლურცი
ბარტისეული ფანტასტიკა: ლიტერატურა, კრიტიკა და ენის პრაქტიკა
John Lurz
The Barthes Fantastic: Literature, Criticism, and the Practice of Language
გამომცემლობა: University of Chicago Press, 2025

ჯონ ლურცის „ბარტისეული ფანტასტიკა“ ფრანგი თეორეტიკოსის, როლან ბარტის მემკვიდრეობის ორიგინალურ გადაფასებას გვთავაზობს. ლურცი ბარტს მხოლოდ სტრუქტურალიზმის ან პოსტსტრუქტურალიზმის წარმომადგენლად არ განიხილავს და მის შემოქმედებას ყოველდღიურ ცხოვრებასთან ურთიერთობის ერთგვარ საშუალებად აანალიზებს. წიგნში აღნიშ-

ნულია, რომ ლიტერატურა და კრიტიკა არ არის ცალკეული აქტივობები, არამედ ურთიერთდაკავშირებული პრაქტიკებია, რომელთა მეშვეობითაც ენა აყალიბებს ჩვენს რეალობის გამოცდილებას. ბარტის მთელი კარიერის განმავლობაში, ლურცი აჩვენებს, თუ როგორ იქცევა ლიტერატურული წაკითხვა სამყაროში მნიშვნელობისა და ღირებულების შექმნის გზად. „ფანტასტიკის“ კონცეფცია ხელახლა განიმარტება არა როგორც ლიტერატურული ჟანრი, არამედ როგორც აზროვნების რეჟიმი, რომელიც ტექსტებს საშუალებას აძლევს, გარდაქმნას ჩვენი აღქმა ცხოვრებისეული გამოცდილების შესახებ. წაკითხვისა და თეორიული რეფლექსიის შერწყმით, კვლევა ხელს უწყობს თანამედროვე დებატებს ინტერპრეტაციის, კრიტიკისა და ლიტერატურის სოციალური ფუნქციის შესახებ.

ტონი მორისონი
ენა, როგორც განმათავისუფლებელი: რეფლექსიები ამერიკულ კანონზე
Toni Morrison
Language as Liberation: Reflections on the American Canon
გამომცემლობა: Knopf, 2026

სიკვდილის შემდეგ გამოცემული წიგნი „ენა, როგორც განმათავისუფლებელი“ აერთიანებს ტონი მორისონის ლექციებსა და სასწავლო მასალებს, რომლებიც მან პრინსტონის უნივერსიტეტში შეიმუშავა. წიგნი იკვლევს შავკანიანი ავტორებისა და აფროამერიკული კულტურის როლს ამერიკულ ლიტერატურულ კანონში, აანალიზებს ისეთ ავტორებს, როგორებიც არიან მელვილი, მარკ ტვენი, ფოლკნერი, სტაინი და სხვები. კანონიკურ ტექსტებში რასიზმის უბრალოდ იდენტიფიცირების ნაცვლად, მორისონი აანალიზებს იმ ლიტერატურულ და კულტურულ ფუნქციებს, რომლებსაც შავკანიანობის წარმოდგენები ასრულებენ ამერიკულ მწერლობაში. მისი წაკითხვა ავლენს თუ როგორ ჩამოაყალიბა რასამ ამერიკული ლიტერატურული ტრადიციის ენა, წარმოსახვა და სიმბოლური სტრუქტურები. წიგნი განსაკუთრებით ღირებულია, რადგან ის წარმოაჩენს მორისონს არა მხოლოდ როგორც რომანისტს, არამედ როგორც დახვეწილ ლიტერატურულ კრიტიკოსსა და მასწავლებელს. ტექსტის დეტალური ანალიზის, კანონის ფორმირების, ენისა და კულტურული მეხსიერების უფრო ფართო რეფლექსიებთან შერწყმით. „ენა, როგორც განმათავისუფლებელი“ მნიშვნელოვანი წვლილია ლიტერატურის კრიტიკაში, კულტურულ კვლევებსა და რასობრივი კრიტიკის თეორიაში. ის ასევე არის ერთგვარი შეხსენება, რომ ლიტერატურის ინტერპრეტაციას შეუძლია ეროვნული იდენტობისა და კულტურული ავტორიტეტის შესახებ მემკვიდრეობით მიღებული ვარაუდების კითხვის ნიშნის ქვეშ დაყენება.